

Не усувають ці протиріччя і норми спеціального законодавчого акту у сфері адвокатської діяльності – Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. [2].

Однак, п.3 ч.1 ст. 19 вказаного закону визначено, що до одного з видів адвокатської діяльності відноситься саме захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення. В той час, як п.4 ч.1 зазначеної статті обмежує компетенцію адвоката (а як наслідок ставить під загрозу обмеження і певні права свідка) лише наданням правової допомоги свідку у кримінальному провадженні.

Підсумовуючи необхідно визнати, що норми КПК 2012 року та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. в частині регламентації питань статусу та компетенції адвоката свідка у кримінальному провадженні потребують певного доопрацювання та законодавчого.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–12. – Ст. 88.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 27. – Ст. 282.

УДК 343.6 (043.2)

Гринчак С. В., к.ю.н.,
Національний університет «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого», м. Харків, Україна

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 2 СТ. 143 КК УКРАЇНИ

У ч. 2 ст. 143 КК України передбачено кримінальну відповідальність за вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин з метою їх трансплантації.

З суб'єктивної сторони цей злочин може бути вчинений лише з прямим умислом. По-перше, на умисну форму вини вказують способи вчинення цього злочину (примушування або обман). Як слушно зазначає М. І. Панов,

якщо спосіб виступає у вигляді окремої дії, яка забезпечує виконання основного діяння складу злочину, то це завжди свідчить про умисну форму вини. Наприклад, вчинення злочину шляхом насильства, погрози його застосування, обману, зловживання довірою тощо [2, с. 146]. По-друге, на прямий умисел діяння, передбаченого ч. 2 ст. 143 КК, вказує законодавче закріплення мети злочину. Такий висновок відповідає пануючій точці зору про те, що мета властива не кожному злочину, а лише такому, який вчиняється з прямим умислом. Вказівка на спеціальну мету як обов'язкову ознаку суб'єктивної сторони злочину свідчить про цілеспрямований характер діяння, яке служить не самоціллю, а способом досягнення того кінцевого результату, який і є метою [1, с. 73]. Цей результат, а також діяння є для суб'єкта злочину бажаними, тому спеціальна мета діяння сумісна лише з прямим умислом [4, с. 150]. У диспозиції ч. 2 ст. 143 КК зазначено, що вилучення органів або тканин людини вчиняється з метою їх трансплантації, отже, мета, передбачена законодавцем як конструктивна ознака цього складу злочину, і її встановлення є обов'язковою умовою кримінальної відповідальності. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» [3] трансплантація є спеціальним методом лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи тварини. Таким чином, мета як ознака суб'єктивної сторони незаконного вилучення органів або тканин людини полягає в подальшій (майбутній) пересадці цих анатомічних матеріалів реципієнту. Слід зазначити, що мета трансплантації передбачена в ч. 2 ст. 143 КК як кінцева, і для її досягнення необхідно спочатку вилучити, видалити анатомічні матеріали з тіла живого донора, тобто попередньо досягти проміжної мети. Водночас для кваліфікації цього злочину достатньо лише існування кінцевої мети, а не її реалізація. Якщо незаконне вилучення органів або тканин здійснюється без подальшої мети трансплантації (наприклад, лікар вилучає анатомічні матеріали донора з метою проведення наукового експерименту), діяння підлягає кваліфікації за іншими статтями КК, які передбачають відповідальність за заподіяння шкоди життю або здоров'ю.

На відміну від мети незаконного вилучення анатомічних матеріалів, яка є конститутивною ознакою цього складу злочину, мотив такої злочинної поведінки є факультативною ознакою суб'єктивної сторони, а тому він не має значення для кваліфікації і повинен враховуватися при призначенні покарання.

Суб'єктом незаконного вилучення органів або тканин людини, як і в ч. 1 ст. 143 КК, є лікар. Проте, характеристика суб'єкта злочину, передбаченого ч. 2 ст. 143 КК, має деякі особливості, зумовлені будовою цієї диспозиції. Так, враховуючи, що в диспозиції названо дві обов'язкові ознаки об'єктивної сторони – діяння (вилучення) та спосіб (примушування та об-

ман), є підстави стверджувати, що у випадку вчинення злочину однією особою таким суб'єктом може бути лише лікар, який завжди є безпосереднім виконавцем цього складу злочину, адже вилучення органів або тканин у живого донора – це перша складова частина трансплантації, вона являє собою хірургічне або інше оперативне втручання в організм людини, яке потребує наявності в медичного працівника спеціальних знань. Крім того, трансплантація – це діяльність, яка чітко регламентована вказаним вище законом, і лікар є тим суб'єктом, який зобов'язаний дотримуватися встановленого цим законом порядку її проведення. Правильність такого висновку підтверджується і передбаченням у санкції ч. 2 ст. 143 КК такого виду обов'язкового додаткового покарання, як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Законодавець передбачив таке покарання в розрахунку на вчинення цього злочину особою, яка обіймає відповідні посади в медичних закладах або має певну фахову спеціалізацію, що дає можливість проводити операції з вилучення трансплантата. Разом з тим необхідно зазначити, що вчинення незаконного вилучення органів (крім тканин) людини одним лікарем мало ймовірно, так як проведення операцій з вилучення органа потребує об'єднання зусиль декількох осіб.

З урахуванням змісту диспозиції ч. 2 ст. 143 КК можна стверджувати, що незаконне вилучення анатомічних матеріалів людини можливе в співучасті із загальним суб'єктом, оскільки примушування або обман може застосовувати будь-яка особа. У такому випадку будь-яка особа (загальний суб'єкт) виконує частину об'єктивної сторони незаконного вилучення анатомічних матеріалів. Співвиконавцем, який застосовує примушування або обман для скоєння злочину, може бути і реципієнт, якому потрібні анатомічні матеріали донора. При цьому наявність родинних генетичних зв'язків між донором і суб'єктом злочину (реципієнтом) на кваліфікацію не впливає.

Література

1. Кузнецова Н. Ф. Признаки (свойства) преступления / Н. Ф. Кузнецова // Энциклопедия уголовного права. – СПб. : Изд. профессора Малинина, 2005. – Т. 3: Понятие преступления. – С. 47–109.
2. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность [Текст] / Н. И. Панов. – Х. : Вища шк., 1982. – 160 с.
3. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини [Текст] : Закон України від 16 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.
4. Рарог А. И. Квалификация преступлений по субъективным признакам [Текст] / А. И. Рарог. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 304 с.